שבת הגדול

א. דער טעם וואָס דער שבת פאָר חגה״פ ווערט אָנגערופן „שבת הגדול״ זאָגט דער אַלטער רבי אין שו״ע [1], וז״ל: „שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול שפסח מצרים הי׳ מקחו מבעשור לחדש כמו שכתוב [2] בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו׳ ואותו היום שבת הי׳ . . וכשלקחו ישראל פסחיהם באותו שבת נתקבצו בכורי מצרים אצל ישראל ושאלום למה זה הם עושין כך אמרו להם זבח פסח הוא לה׳ שיהרוג בכורי מצרים הלכו בכוריהם אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש מהם שישלחו את ישראל ולא רצו ועשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם וז״ש [3] למכה מצרים בבכוריהם וקבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת וקראוהו שבת הגדול״.

דאָרף מען פאָרשטיין: א) פאָרוואָס איז דער אַלטער רבי מדגיש „שנעשה בו נס גדול״ [4] וואָס פון דעם איז משמע אַז דוקא צוליב נס גדול ווערט דער שבת אָנגערופן „שבת הגדול״? — אפילו ווען עס וואָלט דעם שבת געשען סתם אַ נס, ניט קיין „נס גדול״, וואָלט עס אויך געווען אַ טעם מספיק צו אויסטיילן דעם שבת און אים אָנרופן „שבת הגדול״ [5], היות ער האָט אין זיך אַן עילוי וגדלות לגבי אַנדערע שבתות השנה [6].

ב) נאָכמער איז ניט פאָרשטאַנדיק: אין וואָס באָשטייט די גרויסקייט פון דעם נס אַז ער זאָל אָנגערופן ווערן (ניט „נס״ סתם, נאָר) „נס גדול״? לכאורה איז ניט ניכר קיין גדלות הן אין דעם נס גופא (וואָרום ער איז ניט געווען אין אַן אופן פון אַ הפלאה מער ווי די הפלאה פון אַנדערע נסים) און אַוודאי ניט — אין די תוצאות ותועלת הנס [7]: אויך נאָכן „הרגו הרבה מהם״ זיינען אידן אַלץ געבליבן אין גלות (מצרים) און געדאָרפט אַנקומען צום נס פון מכת בכורות כדי באַפרייט ווערן פון מצרים — היינט וואָס פאָר אַ תועלת גדולה איז דערפון אַרויסגעקומען פאָר אידן?

ב. אויך דער ענין, וואָס מ׳האָט דעם זכרון הנס לדורות קובע געווען ניט לויט יום החדש, ווי דער נס פון יצי״מ וכיו״ב, נאָר — לויט״ן יום השבוע —

---

1) הל׳ פסח ר״ס ת״ל. וכנראה הוא מתוד״ה ואותו (שבת פז, ב) בשם מדרש (טעם הא׳ בדעת זקנים מבעה״ת שמות יב, ג). הובא ג״כ בב״י לטור שם. ובלבוש שם (בטעם הב׳). וראה לקו״ש שבת הגדול תש״נ.

2) בא יב, ג.

3) תהלים קלו, י. וראה מדרש תהלים שם. רש״י ומצו״ד שם.

4) כ״ה בתוס׳ שם (ועד״ז בטור ובטעם הא׳ שבלבוש — אלא שתוכן הנס מבואר שם באו״א) אבל בב״י בהעתקת לשון התוס׳ אין תיבת „גדול״ (וכן בלבוש לא כתב בנוגע לנס זה „נס גדול״). וראה לקו״ש חי״ב ע׳ 33 הערה 5.

5) וכמו בשו״ע שם שכתב „מפני הנס״ (סתם). וראה בהערה שם.

6) ובפרט ע״פ דברי הרשב״א (שו״ת ח״א ס׳ ט) דיום השבת נכלל בימי הבנין, והם שבעת ימי ההיקף שהם בסדר השתלשלות וטבע; ולכן כאשר נעשה נס בשבת, הרי השבת מיוחד ומרומם ע״ז שבו נמשכה המשכה שלמעלה מהשתל׳ וטבע — וא״כ הרי הוא „גדול״ לגבי שאר שבתות. וראה לקו״ש שם הערה 6.

7) משא״כ לטעם הב׳ בדעת זקנים בעה״ת והטור וכו׳ הי׳ בזה תועלת ונס גדול (עשה להם הקב״ה נס וניצולו וכו׳) ולכן לטעמם מתאים התואר „נס גדול״ — „גודל הנס״.

שבת, פאדערט הסברה: דער אלטער רבי איז דאָרט מבאר דעם טעם „ולמה לא קבעוהו בעשירי לחדש סתם בין שחל בשבת בין שחל בחול כדרך שנקבעו כל המועדים לפי שבעשרה בניסן מתה מרים וקבעו בו תענית כשחל בחול כו׳" — אבער פונדעסטוועגן, ווי־באלד אז אלע ענינים פון תורה זיינען בתכלית הדיוק, מוז מען זאגן אז נוסף צום טעם שלילי („למה לא קבעוהו בעשירי") איז אויך דא א טעם וענין חיובי [8] פאראואס מ׳האט דעם זכרון לדורות באשטימט דווקא אויף שבת, ד.ה. אז דער תוכן הנס האט א שייכות מיוחדת צו שבת.

דאס איז אויך מוכרח פון דעם וואס דעם אויבערשטנס ציווי „ויקחו להם איש שה לבית אבות גו׳" איז געווען אז מ׳זאל דאס טאן דווקא אינעם טאג פון („בעשור לחודש הזה" וואס איז דע־מאלט געווען) שבת, כאטש דאס איז פארבונדן מיט קנין ומו״מ [9], טלטול בע״ח [10], המוציא מרשות לרשות, בקור ממום כו׳, וואס זיינען בסתירה צו שביתת ומנוחת השבת [11];

— ווארום אעפ״י אז ס׳איז נאך דע־מאלט געווען פאר דעם ציווי אויף שמירת שבת, איז [נוסף אויף דעם, וואס וויבאלד אז קיימו האבות כל התורה כולה עד שלא ניתנה [12], איז פארשטאנ־דיק אז אויך (עכ״פ א חלק פון) זייערע קינדער האבן אפגעהיט די מצוות התורה (ובכללן שמירת שבת) אויך קודם (מרה ו)מ״ת [13] — איז] דאך מפורש אין מדרשי חז״ל [14], אז נאך אין מיטן זמן השעבוד אין מצרים האט משה געפועל׳ט בא פרעה אז יום השבת זאל בייַ די אידן זיין א יום מנוחה, זיי זאלן ניט דארפן ארבעטן בשבת —

און וויבאלד אז ניט קוקענדיק אויף דעם האט דער אויבערשטער באשטימט דעם זמן פון „ויקחו להם גו״ דוקא ביום השבת, איז דאס גופא א הוכחה אז דער

---

8) ראה לבוש שם בסופו. ובפרישה (בסי׳ תל״א השייך לסי׳ ת״ל) לטור שם. ובהנסמן לקמן הערה 10. — וראה לקו״ש חכ״ז ע׳ 44 ואילך.

9) ראה מכילתא עה״פ פסחים (צו, א): מקחו מבעשור. ראב״ע בא יב, ג. רא״ם בפרש״י שם. וראה מכילתא ופרש״י שם, כא: משכו מי שיש לו וכו׳ מי שאין לו יקח מן השוק (ועד שלמדין מהכתוב דבהמה דקה נקנית במשיכה — מכילתא שם. ירושלמי קדושין פ״א ה״ד). וראה פסחים צא, ב. ובפרש״י שם ד״ה איש וזכה.

10) ראה לבוש בסופו — הובא בפרישה פר״ח ופמ״ג (משב״ז) שם (דהוה מוקצה). ועוד. והפרישה עצמו כ׳ מצד קשר בשבת (וכ״ה באליהו זוטא ללבוש שם). ובח״ש (למהרש״ק) שם הקשה דאין מקדישים בשבת.

11) בנוגע לקנין ומ״מ — ראה רמב״ם הל׳ שבת פכ״ג הי״ב ואילך. ובסוף הל׳ מכירה. טושו״ע חו״מ סו״ס רל״ה. שו״ע אדה״ז הל׳ שבת סי׳ ש״ו ס״ד. ט״ז. סי׳ שלט ס״ה (ובכ״מ). בנוגע לטלטול בע״ח — ראה טושו״ע (ואדמוה״ז) או״ח סי׳ ש״ח ס״ט (ע״ח).

ואף שהאיסור הוא רק מדרבנן כו׳, הרי בקיימו כל התורה כולה (כדלקמן בפנים) נכללו גם מצות דרבנן (וכמובא בנוגע להאבות) — וכמ״ש בפמ״ג (משב״ז) לסי׳ ת״ל. ובח״ש (למהרש״ק) לשו״ע שם. נוסף לזה (בנוגע למו״מ) לכמה דעות (באופן כבנדו״ד) הוא מדאורייתא — ראה המובא בשד״ח (כרך ט) שו״ת דברי חכמים ספ״א. וע״פ מ״ש בשו״ת חת״ס חו״מ סי׳ קצה (הובא בשד״ח שם) דכאשר יושב בחנות ומוכר ולוקח כו׳ דרך קבע הרי זה איסור מדאורייתא — הרי בנדו״ד, שהיו מצווים מר״ח ואילך בפרסום ל.כל עדת ישראל׳ „ויקחו גו״ וכו׳, הרי״ז כאזיל לחינגא (שד״ח שם) והרי בזה איסור מה״ת. ובפרט דמצותי׳ אחשבי׳ (ע״ד פרש״י ביצה כז, ב (במשנה). וראה צפע״נ כללים מע׳ איסורו חישובו).

12) קדושין פב, א. יומא כח, ב. וראה פרש״י תולדות כו, ה (בנוגע לאברהם). שם כו, ג. כז, ט (בנוגע ליצחק). וישלח לב, ה (בנוגע ליעקב).

13) ראה פמ״ג וח״ש שבהערה 11. וראה לקו״ש ח״ה ע׳ 266 ואילך.

14) ראה שמו״ר פ״א, כח. פ״ה, יח. וש״נ. הובא גם בלבוש שם. ובכ״מ.

ענין פון „ויקחו גו״ איז נוגע במיוחד צו שבת*[14].

ג. דער ביאור בכל הנ״ל וועט זיין פֿאַרשטאַנדיק לאחר ההסברה אינעם תוכן וענין השבת בכלל:

דער צ״צ [15] איז מבאר אויפן פסוק [16] „מזמור שיר ליום השבת״ — ע״פ המדרש [17], וואָס זאָגט אויף דעם פסוק: „ליום השבת למשבית מזיקין מן העולם שלא יזיקו וכן הוא אומר [18] וגר זאב עם כבש״ — אז דער פירוש און תוכן פון שבת איז דער ענין פון שביתה מן המזיקים, וואָס דאָס קען זיין אויף צוויי אופנים: א) „מעבירם מן העולם״ — די גאַנצע מציאות פון מזיקים ווערט נתבטל [19]. ב) „משביתה שלא תזיק״ — די מזיקים בלייבן, נאָר די שביתה טוט אויף אַז זיי זיינען ניט שייך צו מזיק זיין. און דער צווייטער אופן שביתת המזיקים איז אַ העכערער ווי דער ערשטער ווי ער זאָגט אין תו״כ [20], וויבאַלד אַז דוקא דורך דעם אופן טוט זיך אויף דער ענין פון אתהפכא חשוכא לנהורא — די מזיקים אליין ווערן נתהפך מרע לטוב*[20].

און כאָטש אַז דער עיקר גילוי פון שבת אין אַן אופן פון „משבית מזיקים .. שלא יזיקו״ וועט זיין לעת״ל, איז אַבער כעין זה געווען אין שבת בראשית, שבת שבתחלת הבריאה [21], ביז אַז ס׳איז אויך געווען בגשמיות כפשוטו (ווי רז״ל זאָגן [22]) „ל״ו שעות שמשה אותה האורה״, בשבת בראשית איז געווען „ולילה כיום יאיר״ — דער חושך פון לילה איז נתהפך גאָר לאור ויום [23].

ד. דער טעם וואָס ס׳איז דאָ דער ענין פון אתהפכא בשבת איז דאָס מצד דעם וואָס דער עצם זמן פון שבת איז אַן ענין פון „אתהפכא״:

וועגן ענין פון שבת זאָגן רז״ל [24]: „מה הי׳ העולם חסר מנוחה באת שבת באת מנוחה״. דאָרף מען פֿאַרשטיין: ס׳איז ידוע דער מאמר פון מגיד [25] אַז זמן איז אַ נברא פונקט ווי אַלע נבראים. און דאָס מיינט, ניט נאָר אַז פֿאַר בריאת העולם זיינען ניט געווען נבראים וואָס אויף זיי איז חל די מדידה (און הגבלה) פון זמן [וואָרום אויך נאָך בריאת העולם זיינען דאָ כו״כ זאָכן (עד״מ אַ סברא שכלית) וועלכע זיינען ניט מוגבל — ובכלל ניט

---

*14) וראה לקו״ש חכ״ז ע׳ 140.

15) יהל אור עה״פ (ע׳ שכח ואילך). ובמילואים שם (ס״ע תרל ואילך). וכ״ה בהמשך מים רבים תרל״ו פסקי״א ואילך.

16) תהלים צב, א.

17) ילקוט שמעוני בחוקותי רמז תרעב מתו״כ שם. וראה צפע״נ עה״ת בחוקותי שם.

18) ישע׳ יא, ו.

19) וכדעת ר״י בתו״כ וילקוט שם.

20) שם: אימתי הוא שבחו של מקום בזמן שאין מזיקים או בזמן שיש מזיקים ואין מזיקים. וראה לקו״ש שבהערה 21 בסופו.

*20) כתועלת וטוב בע״ח שאינם מזיקים מלכתחילה ועוד יותר — שהרי הזאב גבור יותר מהכבש וכיו״ב.

21) וזה שהחיות לא היו מזיקים בשבת בראשית אי״ז כמו לפני חטא עה״ד, שלא הזיקו — כי אז לא הי׳ בהם מלכתחילה הטבע לטרוף ולהזיק וכמרז״ל בנחש שלולא החטא הי׳ שמש גדול (סנה׳ נט, ב), אבל בשבת בראשית הי׳ זה מצד שביתת וביטול טבעם שנעשה בהם לאחר חטא עה״ד (ראה רמב״ן בחוקותי כו, ו. לקו״ש ח״ז ע׳ 194).

22) ב״ר פי״א, ב. פי״ב, ו.

23) ראה יהל אור שם. לקו״ש שם.

24) פרש״י בראשית ב, ב. פרש״י מגילה ט, א. ד״ה ויכל. וראה ב״ר פ״י, ט.

25) הובא בסידור שער הק״ש (עה, סע״ד ואילך). וראה (בהבא לקמן) לקו״ת בלק ע, ג. ר״ה סא, א. אמ״ר שער הק״ש פל״ז ואילך. דרמ״צ מצות האמנת אלקות פי״א. המשך תרס״ו ע׳ מא ואילך. ועוד.

בגדר — פון זמן], נאָר דער עצם מציאות הזמן איז אַ נברא: פונקט ווי די גופי הדצח"מ זיינען נתהווה געוואָרן בשי"מ יש מאין, אַזוי איז אויך עצם מציאות הזמן אַ בריאה און התהוות חדשה [26].

און במילא איז מובן אַז פונקט ווי די ערשטע רגע פון זמן איז אַ התהוות חדשה, אַזוי איז דאָס בנוגע דעם זמן פון אַלע ששת ימי בראשית, דער זמן פון יעדן טאָג איז געווען אַ נייע התהוות: ד.ה. כשם ווי בנוגע די נבראים פון שימ"ב איז דאָך יעדן טאָג געווען אַ התהוות פון נייע נבראים, נבראים וועלכע זיינען אַנדערש פון די נבראים פון די אַנדערע טעג, אַזוי איז בנוגע דעם זמן פון שימ"ב, איז יעדן טאָג געווען אַ התהוות פון זיין אַנדערש־דיקען זמן — דער זמן פון יום ראשון, יום שני וכו' [27]. וואָס דערפאַר זאָגט מען אויף זיי [28] „כל יומא ויומא עביד עבידתי" און „כל ויום ויום יש לו כחו".

[בנוגע די טעג לאחרי שבעת ימי בראשית — וויבאַלד אַז זיי זיינען אַן איבער־חזר־ונג פון די שבעת ימי בראשית אַדער — פרטים אין זיי (דער יום הראשון פון ז' ימי בראשית איז כולל אַלע זונטאָגס: יום שני — אַלע מאָנ־טאָגס, א.ז.וו.) [29] — דאַרף'ן זיי ניט האָבן קיין התהוות מיוחדת (נאָר חידוש הישנות): משא"כ די שבעת ימי בראשית גופא — דאַרף יעדער טאָג נתהווה ווערן אויף זיין אופן].

ועפ"ז פאַדערט זיך הסברה אין דעם וואָס מען זאָגט „באת שבת באת מנוחה" אַז דער חידוש פון שבת איז דער ענין פון „מנוחה" — דלכאורה: דער גדר פון עולם איז זמן בכל פרטיו ומקום [30], איז איידער ס'איז געווען דער זמן פון יום השביעי, האָט דאָך געפעלט אין וועלט (ניט נאָר „מנוחה", נאָר אויך) די מציאות פון יום השביעי־זמן ?

איז דערפון פאַרשטאַנדיק, אַז היינו הך: מ'קען ניט מחלק זיין צווישן דעם עצם יום השביעי זמן און דעם ענין ה„מנוחה" וואָס אין אים, דער זמן פון שבת איז מהותו ענין המנוחה.

דער ביאור אין דעם: זמן איז מורכב פון עבר הוה און עתיד — און אין דעם (אינעם חילוף ושינוי פון עבר הוה ועתיד) גלייכט זיך אויס דער זמן פון אַלע ששת ימי בראשית (חאָטש יעדערער פון זיי האָט אין זיך אַ חידוש און אויפטו לגבי אַלע אַנדערע, כנ"ל): אַבער דער (אויפטו פון) זמן פון שבת איז „מנוחה" (אין זמן) — העכער פון די שינויים פון עבר הוה ועתיד.

און דאָס מיינט „באת שבת באת מנוחה", אַז דער זמן פון יום השביעי, וואָס ער איז מוגדר אין די שינויים פון עבר הוה ועתיד, איז אין עם אויך דאָ — ואדרבה דאָס איז זיין אויפטו און עיקר — ער ווערט נתהפך און נתעלה [31] אַלס

---

26) ראה לקו"ש חלק יו"ד ע' 176 ובהנסמן שם.

27) ראה אוה"ת במדבר דרושי שבועות ע' פה־פו. וש"נ. ברכה ע' א'תתצ ואילך.

28) זח"ג צד, ב. זח"א רסד, ב. וראה שו"ת הרשב"א ח"א סתכ"ג.

29) ראה ד"ה וכל העם רואים תרס"ה (ושם גם באופן אחר). ובהנסמן בהערה 27.

30) שער היחוד והאמונה פ"ז (פב, רע"א).

31) ראה אוה"ת שבועות (ע' פו) שבשבת הוא העלי' מזמן בלמע' מהזמן (משא"כ יו"ט) שהוא שם הוי' שמורה על הי' הוה ויהי' שהוא למע' מהזמן כו'. שגם בזה מודגש שיש שינויים דהי' הוה ויהי' (דעבר הוה כו') אלא שהם כאחד — בחי' אתהפכא. ועד"ז הוא בכל שבת כבאוה"ת שם. לקו"ת שה"ש כה, א. אוה"ת ברכה ע' א'תתצא. א'תתצט. ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד פ"י. ובכ"מ.

אַ זמן וואָס איז העכער פון שינוי[32] — שבת ומנוחה[33].

און ווייל דער זמן פון שבת אליין איז אַן ענין פון אתהפכא, דעריבער ווירקט ער אויך אויף די עניני העולם (שבש־בת), אַז זיי זיינען אין אַן אופן פון „אתהפכא", אַזוי ווי „ולילה כיום יאיר" וכיו"ב.

ה. דוגמא לדבר (עבר הווה ועתיד און צוזאַמען דערמיט — העכער פון שינויי הזמן) אין הלכה י"ל: כמה ענינים וועלכע זיינען פאַרבונדן מיט זמן און זיי מוזען זיין במשך כמה זמן זיינען זיי (זייער זיין) אויך בגדר און בדין פון אַ נקודה אחת. ווי צום ביישפיל: קטן שהגדיל באמצע יום השבת אַדער באמצע יום הכפורים — לערנט דער ראַגאַטשאָווער[34] אַז מן התורה איז בנוגע שבת וועדט ער מחוייב בכל עניני שבת ווייל כל רגע דשבת איז אַ זמן פרטי בפ"ע, אַבער בנוגע ליוהכ"פ איז ער פטור, ווייל עס איז איין נקודה.

עד"ז בנוגע ספה"ע (לכמה דעות) וכו'.

ענליך צו דעם: אַ פעולה נמשכת, ווי צום ביישפיל יציאת מצרים: דער אַרויס־גיין פון מצרים וואָס האָט און מוז האָבן אַ משך זמן, ובשינוים אין דעם משך הזמן: קודם חצות, חצות, לאחר חצות, יום ט"ו ניסן, ובל' הגמרא[35] נגאלו בערב, יצאו ביום. חפזון דמצרים, חפזון דישראל. און צוזאַמען דערמיט איז דער זעלבער תוכן פון יצי"מ נמשך ופועל בכל דור ודור ובכל יום[36] אַז חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים, אין אַן אופן אַז אילו לא הוציא הקב"ה כו' אנו כו' משועבדים היינו לפרעה במצרים[37].

וא"ו. לויט דעם וועט מען פאַר־שטיין וואָס דער אַלטער רבי איז מדגיש „שנעשה בו נס גדול": אין דעם איז מרומז די שייכות צו שבת:

ס'האָט זיך שוין געראַדט אַמאָל בארוכה[38], אַז דער גודל הנס פון שבת הגדול באַשטייט אין דעם וואָס הריגת המצרים איז געווען דורך די „בכורי מצרים" (וואָס בכור איז ענינו תוקף[39] — דער תוקף פון קליפת מצרים. און בשעת אידן געפינען זיך נאָך בגלות מצרים אונטער ממשלת פרעה, ווי ער איז נאָך בתקפו, און פרעה מיט די מצרים ווילן בשום אופן ניט אַרויסלאָזן די אידן פון מצרים — און אין אַזאַ זמן מאַנען בכורי מצרים אַז מען זאָל באַ־פרייען די אידן, און עד כדי כך אַז „ועשו הבכורות עמהם מלחמה והרגו הרבה מהם" און בשעת מעשה איז תוקף פרעה וגלות מצרים אַזוי גרויס אַז אפילו נאָך דעם „הרגו וכו'" באַפרייען זיי ניט די אידן — איז דאָס אַ „נס גדול" וואָס מ'געפינט ניט דוגמתו באַ אַנדערע נסים.

---

32) ואף שכמו דששת ימי בראשית הוא מו"ק דאצילות גם השבת הוא מבחי' מל' מדה הז', ראה אוה"ת שבועות ר"ע פז. וראה אוה"ת ברכה ע' א'תתצא. ושם ע' א'תתצט: דגילוי שביום השבת „נמשך דוקא אחר ו' • הקפות דגלגל היומי".

33) ראה אוה"ת שבועות ע' פו בהמשך לזה שהשבת הוא העלי' כו': ובאו"ת פי' שזהו ענין בא שבת בא מנוחה כו'.

34) צפע"נ מהדו"ת עא, ד ואילך. שו"ת צ"פ דווינסק ח"ב סל"ב. מכתבי תורה מכתב קנד.

•) כצ"ל שם בתחלת הקטע. ולא (כבנדפס) „אחר בחי' ד' הקפות".

35) ברכות ט, א.

36) פסחים קטז, ב (במשנה). תניא רפמ"ז.

37) ראה בארוכה הגש"פ (קה"ת, תשל"ט) „ביאורים" ע' שעא ואילך.

38) לקו"ש שבהערה 4 ס"ב ואילך. וש"נ.

39) ראה תרגום אונקלוס ויחי מט, ג.

נסים פון הצלת ישראל זיינען געווען אין אן אופן פון שבירת וביטול הקליפה, אבער דער נס פון „למכה מצרים בבכוריהם" איז געווען בדרך „אתהפכא (פעולת ה)חשוכא ל(פעולה ד)נהורא" — תוקף הקליפה האט מלחמה געהאלטן לטובת צד הקדושה.

און דעריבער איז געווען דער ציווי פון אויבערשטן אז „ויקחו להם איש שה לבית אבות" [וואס אלס תוצאה דערפון איז געווען דער נס פון „למכה מצרים בבכוריהם"] זאל זיין בשבת דוקא, וואס דער תוכן ענין השבת איז בדוגמת הנס — די שביתה וביטול פון די מזיקים אינעם אופן אז (בכור ותוקף) הקליפה און חושך עצמו טוט א פעולה הפכית — פעולת האור.

ז. לויט דעם איז מובן וואס פון די טעמים אויפן נאמען „שבת הגדול"[40] קלייבט אויס דער אלטער רבי דוקא דעם טעם מצד דעם נס פון „למכה מצרים בבכוריהם" (ניט ברענגענדיק אן אנדער טעם — אפילו ניט אלס טעם נוסף), וואס דורך לויט דעם טעם איז גוט פארשטאנדיק וואס דער שבת ווערט אנגערופן „שבת הגדול":

דער פירוש פון „שבת הגדול" איז, אז אין דעם ענין פון „שבת" וביטול המזיקים, איז ער „גדול", ד.ה. אין דער גרעסערער און העכערער מדריגה פון שביתה; ניט די שביתה און ביטול פון קליפה, נאר ווי זיי זיינען במציאותם ווערן זיי נתהפך, אז (ניט נאר זיינען זיי ניט מזיק, נאר) זיי זיינען מסייע צו טוב וקדושה.

און דער ענין פון „שבת" איז נתגלה געווארן בשבת שלפני יצ"מ דורכן „נס גדול" פון „למכה מצרים בבכוריהם": ניט ווי בא די אנדערע מכות, אפילו ניט ווי מכת בכורות וואו ס'איז געווען דער ביטול פון קליפה און לעו"ז (ווי דער ערשטער פירוש — אופן — אין שביתת המזיקין)[41] נאר דער תוקף פון קליפת מצרים גופא האט דא מלחמה געהאלטן מיט די מצריים לטובת ישראל[42].

ח. עפ"ז קען מען מבאר זיין (ע"פ פנימיות הענינים) נאך א דיוק אין אלטן רבי'נס שו"ע:

אין אנפאנג סעיף, וואו ער זאגט אז „ואותו היום שבת הי", איז ער מוסיף „שהרי בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים כמ"ש בסי' תצד, וכיון שט"ו בניסן הי' בה' בשבת א"כ עשרה בניסן הי' בשבת".

דארף מען פארשטיין: (דאס וואס „בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים" איז מבואר אין גמרא[43], און אין תוס'[44] איז דא דער חשבון אז עפ"י זה איז שבת געווען עשרה בניסן — אבער) צוליב וואס ברענגט דאס דער אלטער רבי בשו"ע? הן אמת אז אין זיין שו"ע ברייננט דער אלטער רבי „ההלכות בטעמיהן"[45], אבער דאס איז דאך ניט

---

40) טור, לבוש, בעה"ת שם (ובסגנון אחר בכ"מ בס' רש"י (ספר האורה ח"ב סי' סב. ס' הפרד"ס ע' שמג. מח"ו סי' רנט. ועוד). הובא גם במטה משה סי' תקמב). ועוד טעמים: חזקוני שמות יב, ג. אבודרהם (חודש ניסן בסופו) בשם מח"ו. ובמקומות שנסמנו בהערה 10. ובמט"מ שם. ועוד.

41) ועד"ז לטעם הטור כו' הרי"ז רק בחי' אתכפיא.

42) ועפ"ז הרי זה הוספה על אתהפכא דהזמן דשבת שהיא בעיקר העלי' בפנימיות העולמות (אוה"ת שבועות שם), משא"כ כאן שבא בגילוי גם בחיצוניות העולם.

43) שבת פז, ב. טור שם מסדר עולם. וראה ח"י שבהערה 46.

44) ד"ה ואותו. טור שם.

45) ראה „הקדמת הרבנים בני הגאון המחבר" לשו"ע אדה"ז.

קיין טעם, נאָר מער ניט ווי אַן ענין פון חשבון און מקורו — מפורש בגמרא ותוס', כנ"ל — און בכלל איז ער דאָך ניט מעתיק בשו"ע לשון מקורי ההלכות (און ברובא דרובא אויך ניט שם המקור) — ס'וואָלט געווען געניג דאָס וואָס ער זאָגט „ואותו היום שבת הי"״ [46].

וי"ל אַז מיט דעם ווערט מבואר דער תוכן און די סיבה פון שבת הגדול.

ובהקדים: די כוונה ותכלית פונעם ציווי „בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות גו"״, וואָס האָט געבראָכט צו „למכה מצרים בבכוריהם״, קען מען לערנען אויף צוויי אופנים:

א) דאָס נעמען דעם שה בעשור לחודש (און די ניסים פון שבת הגדול) זיינען געווען נישט נאָר אַ הקדמה און הכנה צו הקרבת הפסח בי"ד בניסן און גאולת מצרים שלאח"ז, נאָר דאָס האָט אויך געהאַט אַ תכלית ומכוון פאָר זיך [47].

ב) די כוונה און תכלית פון קיחת השה וכו' איז געווען נאָר אַלס הכנה והקדמה צו הקרבת הפסח וגאולת מצרים [48].

עד"ז קען מען זאָגן ברוחניות העניינים: די גילויים און די ניסים בשבת הגדול זיינען געקומען נאָר אַלס הקדמה והכנה צום נגלה עליהם ממה"מ הקב"ה בכבודו ובעצמו, וואָס האָט געבראָכט צו יצי"מ: אַדער

אין דעם איז געווען אויך אַ באַזונדער ענין, וואָס איז ניט ענין יצי"מ.

און דעריבער, בשעת ער איז מבאר דעם ענין פון שבת הגדול זאָגט דער אַלטער רבי „שהרי בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים . . וכיון שט"ו בניסן הי' בה' בשבת א"כ עשרה בניסן הי' בשבת״ — דערמיט איז ער מוסיף ביאור, אַז דער ענין פון דעם טאָג „בעשור לחודש הזה״ (דער ציווי „ויקחו להם גו"״ און די נסים וואָס זיינען פון דעם געקומען) קומט אַלס אַ מסובב און תוצאה פון (אַ חשבון מיוסד אויף) „בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים כו"״ ענין יצי"מ [49].

ט. עפ"י הנ"ל, אַז דער נס פון שבת הגדול איז ע"ד ענין „אתהפכא חשוכא לנהורא", איז נאָכמער מבואר (בפנימיות הענינים) די הוספה: בה' בשבת כו'.

שבת איז דאָך ספי' המלכות, „שבת מלכתא", דעמאָלט שטייט ספי' המל' אין

---

46) בנוגע למה שהוסיף „שהרי בה' בשבת יצאו ישראל ממצרים כמ"ש בסי' תצ"ד" אפ"ל שהוא בכדי לתרץ קושיית הח"י בסי' ת"ל. ולכן גם ציין „כמ"ש בסי' תצ"ד", כי שם מבואר שגם לדעת רבנן היתה יצי"מ בה' בשבת — ראה מחה"ש שם (וראה לקו"ש ח"ג ע' 997 ובהערות שם) *. אבל הוספת „וכיון שט"ו בניסן כו"״ לכאורה מיותרת היא.

47) וע"ד מרז"ל (מכילתא ופרש"י בא יב, ו) דזה שהי' לקיחתו בעשור הוא שיהי' להם זכות שיצאו ממצרים.

48) וכמו שהוא ע"פ הטעם שקודם השחיטה טעון ביקור ד' ימים (פסחים צו, א). אבל לאידך, זה שנצטוו ליקחו מעשור, שאינו בפסח דורות (כבגמרא שם. ומכילתא עה"כ בעשור לחודש (יב, ג) והי' לכם למשמרת (שם, ו)), משמע שגם ענין בפ"ע הוא, כאופן הא' שבפנים (וכמכילתא ופרש"י שבהערה הקודמת).

49) וע"ד התירוץ ע"ז שאומרים „מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ", אף שנצטוו על המצות קודם לזה (שמות יב) — הקב"ה ציווה לעשות המצה לזכרון הפלא שהוא עתיד לעשות להם, וכן נצטוו בפסח ע"ש ופסח ה' קודם מעשה הנס (ז"פ, שבה"ל, אבודרהם ולקו"ת צו סד"ה להבין מ"ש בהגדה — הובאו בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים (קה"ת) ע' ל.

*) אלא שצ"ע למה הוצרך לציין בסי' תצד לכאן „כמ"ש בסי' תל". ואולי י"ל כי מקור הדבר (שכן קיי"ל להלכה) הוא „בסי' תל" ששם כתב הטור וכו' להלכה (כטעם לשבת הגדול).

אַ עלי' אין די העכערע ספי' — ז"א, בינה כו'[50], אָבער וויבאלד אַז מלכות מצ"ע ווערט אַנגערופן נהורא אוכמא ותכילת, זי פֿאַרברענט און זי איז מכלה ד.ה. מצד איר ווערט דער ביטול און כליון המנגד[51]

[איז כאָטש אַז שבת איז דאָך ענינו שביתה מן המזיקין כו' כנ"ל, וויבאלד אָבער אַז דער עיקר גילוי דערפון ווען ערשט זיין לעת"ל ווען עס ווען זיין שבת ומנוחה לחיי העולמים, משא"כ לפנ"ז איז דער אתהפכא פון שבת נאָר אין ק"נ[52], עאכו"כ אין דעם זמן ווען איידן זיינען נאָך געווען אין מצרים, פֿאַר דעם ציווי אויף שמירת שבת, האָט דאָך דאָס ניט מאיר געווען בגלוי]

— דעריבער איז דער אַלטער רבי מבאר אַז דער נס פון שבת הגדול איז פֿאַרבונדן מיט"ן גילוי פון גאולת ויציאת מצרים (שלאח"ז), וואָס דעמאָלט האָט מאיר געווען ספי' הבינה[53] עלמא דחירו[54]. ואולי י"ל — להיות אַז בינה איז שרש הגבורות[55], קומט מצד איר דער ענין פון „אתהפכא" הנ"ל „למכה מצרים בבכוריהם", ווארום וויבאלד אַז אין הדינים נמתקים אלא בשרשם[56], ווערט מצד דעם דער „שבת" שביתה מן המזיקין, אין אַן אופן פון „גדול", דער אתהפכא[57] פון די מזיקין אַז זיי זיינען מסייע צו קדושה[58].

יו"ד. ס'איז ידוע דער פי' האריז"ל[59] אויפן פסוק והימים האלה נזכרים ונעשים, אַז בשעת די זכירה איז כדבעי פועל'ט מען און מ'טוט אויף דעם „ונעשים":

און הגם אַז איצט איז נאָך דער מצב פון „אכתי עבדי דאחשוורוש"[60]; און מ'געפינט זיך אין אַ חושך כפול ומכופל [בדוגמא צום מצב פון די איידן אין מצרים ביים זמן פון עשרה בניסן, שבת הגדול],

קען אָבער יעדער איד דורך זיין עבודה פון „משכו וקחו לכם וגו'",

ווי די מכילתא[61] טייטשט: „משכו מע"ז והדבקו במצוות", אַז ער „ציט זיך

---

50) ראה פרדס שער ערה"כ פכ"א ע' שבת. לקו"ת אמור (לו, ב). סידור ד"ה מזמור שיר ליום השבת (קפז, ג ואילך). יהל אור שם (ס"ע תרכז ואילך). ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד שם. ובכ"מ.

51) ראה סידור ד, סע"ב ואילך. ה, סע"א ואילך. אמ"ב שער הציצית פ"ג ופ"ז. וראה לקו"ת שלח מה, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

52) יהל אור שם (ע' שכח. תרלא. מים רבים שם פקס"ב) — משא"כ לעת"ל תהי' גם בגקה"ט, והרי למכה מצרים בבכוריהם כו' הוא אתהפכא — בנוגע לפעולה — בגקה"ט.

53) וכמבואר בענין שרק פסח נקרא (ממחרת) השבת. ראה לקו"ת אמור שם. וראה יהל אור שם (ע' תרלג).

54) ראה לקו"ת אמור שם, ג. ר"ה ס, ב. וש"נ.

55) תניא פי"ג. וראה זח"ב קעה, ב.

56) תניא פל"א. אגה"ק סכ"ב (קלה, א). וראה לקולוי"צ שבהערה 58.

57) ראה יהל אור שם (ע' של. תרלא. תרלג) שגם בפסח נאמר תשביתו, השבתת המזיקין, ואדם יוצא ידי"ח רק בדבר שיכול לבוא לידי חימוץ ושומרו מחימוץ כו', וע"ז ממתיקים דינים, עיי"ש.

58) ועפ"ז תובן השייכות דשבת הגדול לפ' מצורע • כי גם התיקון והתשובה דמצורע הוא ענין „אתהפכא" ובאופן של „והובא אל הכהן" — המתקת הגבורות בשרשן (ראה לקו"ת פרשתנו כה, ב. לקוטי לוי"צ לזהר ח"א ע' רד. תורת לוי"צ ע' קצד).

וראה לקו"ש ח"ז ע' 103 ואילך, דאולי י"ל דקביעת שם הסדרה, פרשה בתורה — „מצורע" — כבכל הדפוסים וכו' — הו"ע דאתהפכא.

59) ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

60) מגילה יד, א.

61) עה"פ (יב, כא). ועד"ז שם, ו ובפרש"י.

•) שבשנה מעוברת (חוץ מ־בה"ח) קורין מצורע קודם פסח — שו"ע או"ח סי' תכח ס"ד.

אוועק", היט זיך אויס פון יעדער עבודה וואס איז „זרה לו"[62], פרעמד פאר א אידן (צו עבודה־זרה אין פשוט'ן זין (ר"ל) האט א איד קיין שום שייכות ניט, ובפרט נאכדעם ווי מ'האט מסלק געווען דעם יצה"ר פון עבודה־זרה[63]) און ער שטייט בדבקות במצות:

ובכללות „משכו" דער קו פון „סור מרע", און וקחו לכם — הדבקו במצות, איז דער קו פון „ועשה טוב" —

ער וועט טאן די עבודה מיט נויטיקן תוקף און איבערגעגעבנקייט און משפיע זיין און פועל זיין דורך זיין השפעה אז דאס זאל טאן אויך א צווייטער איד (אנ־הויבנדיק פון די אייגענע ב"ב — „ויקחו להם איש שה לבית אבות"),

וועט ער דורכדעם מצליח זיין צו ווירקן אויך אויף דער דרויסענדיקער וועלט ארום אים, אויך אויף די אומות העולם, ביז אז בכוריהם פאדערן בתוקף טובת ישראל, און כימי צאתך מארץ מצרים[64] נאך אין גלות זייענדיק — איז נס גדול נעשה

און אידן גרייטן זיך צום „אראנו נפלאות" — בנערנו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו גו'[65] לא תשאר פרסה[66] — ארויסגיין פון גלות בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ צו, שבת הגדול, תשל"ה)

---

62) ראה ב"ב קי, א.
63) יומא סט, ב. סנהדרין סד, א.
64) מיכה ז, טו.
65) בא י, ט.
66) שם י, כו.